

SLOVENSKÁ REČ

ROČNÍK IV.

ČÍSLO 10.

Belo Letz:

ZO SKLOŇOVANIA SUBSTANTÍV S PLYNNOU KONCOVOU SPOLUHLÁSKOU.

Rozdelenie gramatiky iba na obyčajné hlavné kategórie bolo by špeciálne pre náš jazykový systém nedokonalé, lebo každá z nich obsahuje neprehľadné množstvo slov, čo by nijako nemohly byť v presnej evidencii, a to najmä preto, že slovný fond každej spomenutej kategórie rozpadá sa na odchylné skupiny podľa kritérií, koreniacich čiastočne v celkovom charaktere kategórie samej a väčšou mierou v užšom jej rámci. Tieto skupiny, ktorých slovné bohatstvo je shodné s gramatickej stránky, volajú sa vzory v tvarosloví. Nimi sa triedia, pravda, flexívne tvary všetkých druhov mien v deklinácii a slovies v konjugácii a i mozaikove ovládajú spomenuté skupiny so spoločnými znakmi. No toto zvládnutie je za terajšieho vývinového štádia nášho ohýbania často iba relatívne, čo znamená, že nevystačia už nijako paradigmy samé, ale uvádzajú sa pri nich rozličné výnimky, ktoré veľmi skomplikujú už i tak složitý systém nášho ohýbania.

Tento poznatok, taký charakteristický pre našu flexiu, platí najmä pre deklináciu podstatných mien a môže sa z neho vychádzať i pri probléme obojetnosti plyného *r* a *l* ako koncových spoluhlások. Ide tu o taký zjav v našom skloňovaní a o také výnimky paradigiem, čo narúšajú vzory tvrdého zakončenia, lebo znamenajú prechod substantív, doznievajúcich na likvidy, k paradigmám mäkkým.

Táto obojakosť, teda raz tvrdosť a inokedy mäkkosť koncových spoluhlások *r* a *l*, nie je v celom našom skloňovaní substantív, ale obmedzuje sa a platí iba čiastočne 1. pre neživotné *o*-kmene (vzor „dub“) a 2. pre *a*-kmene (vzor „ryba“) a zisťuje sa v slovách, čo sa prikláňajú k príslušným mäkkým vzorom, a to jednak k neži-

votným *jo*-kmeňom (vzor „meč“) a k *ja*-kmeňom (vzor „duša“). Tento príklon nevzťahuje sa iba na niektoré pády, ale na celé skloňovanie týchto slov.

1. Skloňovanie plynňou hláskou zakončených slov vzoru „dub“.

Prechod niektorých na *-r*, *-l* zakončených podstatných mien *o*-kmeňových k mäkkému vzoru „meč“ patrí v našej reči k zjavom, pre ktoré nieto presného pravidla, a čo sa označujú spoločným názvom kolísanie. No zdá sa, že hoci mnohé slová tejto skupiny sú deklináčnym bohatstvom *o*- i *jo*-kmeňovej neživotnej paradigmy, toto kolísanie je iba čiastočné, lebo pri niektorých podstatných menách je *jo*-kmeňové skloňovanie už celkom ustálené.

Hlavné rozdiely *o*-kmeňovej deklinácie neživotných maskulín: lok. sg. *dube-meči* a nom. ak. plur. *duby-meče* vidno i pri kolísaní skloňovania podstatných mien, zakončených na likvidy, na pr. lok. sg. *na dvore-v košiari*, nom. a ak. pl. *dvory-košiare*. Táto dvojakosť je prastará. Zisťuje sa už i v starej češtine najmä u cudzích slov (na pr.: titul, ortel, klášter i klášter) a zasiahla okrem likvid aj iné spoluhlásky (Betlem, lok. Betlemi-Betlemě, Babyloň-n). V porovnaní so starším stavom v novej češtine je kolísanie oveľa zriedkavejšie, lebo vývinom sa ustaľovalo skloňovanie týchto slov; no jednako prichodí (artikul, gen. artikulu-artikule), a to i v domácich alebo v celkom zdomácnelých slovách *o*-kmeňových (kotel, popel ap.). (Porov. Fr. Trávníček: Historická mluvnice československá, str. 303 a nasl.)

Pre slovenčinu Czambel (str. 43) neuvádza osobitne tento problém, ale pri prípone lok. sing. *-e* poznamenáva: „čiasťka vychodiacich na *-l*, *-r*: na dvore, v tábore, pri stole, v kostole, v uzle atď. oproti takýmto: v chotári, v šiatři, v košiari, na tanieri, v kalendári, v žalári, na papieri atď.“ a potom ďalej: „Prípona *-i* náleží slovám, ktoré na mäkkú spoluhlásku vychodia a niektorým na *-l*, *-r*: v inštrumentáli, na papieri.“ V Damborského gramatike (str. 186) je pri tomto kolísaní deklinácie nová poučka, lebo sa tvrdí, že v lok. *-i* „majú mnohé slová zakončené na *-l*, *-r*, najmä keď pred týmito je dlhá hláska“. Faměra (str. 65), pravda, zúžil, ale nezjednodušil celú vec, keď v svojom pravidle dal plynňú hlásku *-l* do zátvorky a hovoril: „Podľa mäkkého vzoru majú v 6. páde *-i* niektoré podstatné mená, zakončené na *-r* (*-l*).“ Vyslovil týmto činom vlastne dosť oprávnené pozorovanie, že doklady flexívneho kolísania v slovách na *-l* sú oveľa neistejšie a zdá sa zriedkavejšie ako po *-r*. No jednako je toto

zátvorkové vyriešenie problému bez ďalšej poznámky trochu neuspokojivé.

Príčinu kolísania slov s koncovým *-l* a *-r* treba vidieť v mäkkom charaktere týchto hlások v prevzatých cudzích slovách, ktoré keď zdomácnely, konzervatívnosťou výslovnosti nestratili istú náklonnosť k mäkkosti, a to *-r* ani vtedy, keď pre slovenčinu predpokladané *r* zaniklo (a v češtine dalo ř, na pr. oltár-oltář; Trávníček, uv. m.) a *l*, rozumie sa, i preto, že v slovenčine i teraz je dvojaké *l* (*l* a *ľ*) živé. Vývinový postup tohto preniku slov k vzoru „meč“ mohol by sa načrtnúť v krátkosti takto: najskôr dotkol sa cudzích slov, ktorých stredné *r* a *l* bolo blízke k mäkkosti, a keď zdomácnely a necítil sa už rozdiel medzi nimi a medzi pôvodným slovným fondom substantív s koncovou likvidou, analogiou šíril sa tento prechod aj u domácich slov. No pri nich, rozumie sa, stretáme sa s hojnejším kolísaním medzi obidvoma *o*-kmeňovými vzormi ako pri cudzích slovách. A zas možno vari právom predpokladať, že menšou mierou narušaly i mnohé domáce substantíva s *l* mäkkosť niektorých cudzích, a preto aj u nich vidno so stanoviska nášho problému čiastočnú labilnosť, ktorá je najmä po krátkej koncovej slabike mena. Prevzaté slová novšie a zavedené učenou vrstvou nášho národa majú pochopiteľne menšiu tendenciu prechádzať k mäkkému vzoru, lebo analogia nemala dosť času a sily vteľiť ich do staršej vrstvy prevzatých a už udomácnelých podstatných mien.

Podľa týchto pozorovaní môžeme rozdeliť podstatné mená s koncovou plynnou hláskou na slová: cudzie a zdomácnelé, na cudzie a na domáce. No praktický zreteľ káže zachovať triedenie podľa poslednej slabiky podstatného mena, pričom treba dbať v niektorých prípadoch i na okolnosť, či je slovo cudzie alebo domáce.

I. V jednotnom lokáli príponu *-i* a v množnom nominatíve a akuzatíve *-e* mávajú podstatné mená, čo doznievajú na dlhé slabiky:

1. *-ár, -iár, -iár*. Sem patriace mená sú takmer bez výnimky mäkkého skloňovania. Táto ich dôslednosť ukazuje, že tvoria prvotný základ tejto skupiny k *jo*-kmeňom priklonených slov

a) cudzieho pôvodu: *-ár*: antikvár*, bazár, bulvár, cirkulár, dinár, dispenzár, dolár, exemplár, handžár, hangár, herbár, honorár, chotár, inventár, kalamár, kalendár, kantár, lekvár, oltár, pipasár, singulár, talár, urbár, vokabulár, žaltár ap.

-iár: breviár, kaviár ap.

* Príklady sú zo slovníka Pravidiel slovenského pravopisu.

-iár: biliar, krajciar, okuliare, toliar, škapuliar ap.

b) domácich: strháre, vejár, žalár, košiar, požiar ap.

2. -oár, -uár, -eár. Vždy mäkko sa skloňujú: január, február, ako i všetky ostatné mená mesiacov okrem augusta. Iné slová tej istej tendencie sú: budoár, kontoár, memoáre, repertoár, rezervoár, lineár ap.

3. -ier, -ér, -ír: atelier, golier, halier, pilier, prancier, tanier; ampér, belvedér, etažér, likér, malér, necesér; v slovách Alžír, elixír, klystír ap. býva často aj -e disimiláciou.

4. -ál, -iál, -nál. Kolísanie medzi tvrdým a mäkkým vzorom je tu silnejšie ako pri -ár, -iár, -nár, -ál: anál, duál, ementál, futrál, kanál, kapitál, lokál, manuál, metál, minerál, plurál, sandál, signál, špitál, tribunál, žurnál ap.

-iál, -uál: pluviál, memoriál, rituál ap.

5. Jednoslabičné slová s genitívnou príponou -u (podľa vzoru „dub“) majú obyčajne aj ostatné pády o-kmeňové: bál, bór, cól, chlór, chýr, múr, sál, šál ap.

II. V jednotnom lokáli prípona -i a v množnom nominatíve -e býva oveľa zriedkavejšie pri podstatných menách, čo doznievajú na krátke slabiky

1. -ar, -al a) cudzie slová: hektare^{li}, nektare^{li}, karnevale^{li}, koral^{li}, cymbale^{li} ap.;

b) domáce slová vždy podľa „dub“: cukrovar, pivovar, mlo-
dar ap.

2. -er, -el. Sklon k mäkkosti je pri tomto zakončení intenzívnejší ako pri -ar, -al; a) cudzie slová: alabaster, barometer, ceder, celer, centiliter, centimeter, cinober, cylinder, december, deciliter, filter, charakter, kataster, kváder, liter, majer, manévre, meter, november, revolver, semester; Bábel, bagatel, bicykel, binokel, cirkel, fenikel, hotel, kábel, kartel, model, pastel ap.;

b) domáce slová: Gemer, sever^{eli}, íver^{eli} ap.

3. -or, -ol. Pádové prípony vzoru „meč“ sú iba pri niektorých slovách: pitvore^{li}, šiator, víchore^{li}, kotoľe^{li}, ináč skloňovanie o-kmeňové, a to v cudzích aj v domácich podstatných menách: bahor, bachor, cukor, folklor, fosfor, gáfor, gágor, kláštor, regulátor, semafor, alkohol, idol, kostol, popol ap.

4. -il, -yl, -ul ap. Ostatné zakončenia takmer ani nemajú odklonu od vzoru „dub“: automobil, daktyl, detail, email, exil, koncil, artikul, kalkul, karbunkul ap.

5. Jednoslabičné slová s krátkou korennou hláskou majú vždy

v jedn. lok. -e: cmar, kar, dar, tvar, var, cval, kal, pal, dvor, bor, mor, vzor ap. — Napokon ako zaujímavosť možno uviesť, že plynňou hláskou doznievajúce zvieracie mená majú stredoslovenské tvary podľa neživotných substantív: somáre, káčere ap. (Porov. P. P. Zgúth, Mnohý nominatív zvieracích mien mužského rodu. SR I, 3 a nasl.)

2. Skloňovanie plynňou hláskou zakončených kmeňov vzoru „ryba“.

Ako pri kolísaní *o-* a *jo-*kmeňov, tak i pri vzore „ryba“ obmedzuje sa problém koncových likvid takmer iba na slová cudzieho pôvodu, hoci sa zisťuje aj vo vývine jednotlivých slov domácich vzoru „ryba“ jednak úplný prechod k vzoru „ulica“ (na pr. jedla > jedľa) a jednak tendencia uplatňovať *ja-*kmeňové prípony (na pr. zora, pl. nom. ak. zore, žiara pl. nom. ak. žiare ap.).

Už v starej češtine sú v prevzatých slovách s kmeňovým *-l* mäkké prípony (na pr. nom. sg. berla, berle, cedula, cedula), lebo takisto ako u vzoru dub: „V staré době přecházela cizí jména hustě k jakmenům, protože se rozlišovalo l a ě, cizí l pak bylo bližší ě měkkému než tvrdému; tak je to i v dialektch, které mají dvě l.“ (Trávníček uv. m. str. 317); a teda i v spisovnej slovenčine, kde, pravda, nová vrstva cudzích slov s kmeňovým *l* má i teraz väčšiu tendenciu prejsť k *ja-*kmeňom ako v češtine, kde je iba *l* neutrálne.

Podľa troch možných vrstiev cudzích mien s kmeňovým *l*, *l* v dneskajšej slovenčine treba rozoznávať 1. slová úplne zdomácnelé a už i v paradigme prešlé k mäkkému zakončeniu, 2. slová čiastočne zdomácnelé, ktoré, hoci majú v živej reči nepriame pády podľa vzoru „ulica“, svojím nominatívom jednotného čísla rátať sa ešte k paradigme „ryba“ a napokon 3. cudzie mená nezdomácnelé, čo sa skloňujú podľa tvrdých *a-*kmeňov.

1. Úplne zdomácnelé substantíva s kmeňovým *l* (pôv. *l*) predstavujú najstaršiu vrstvu prevzatých slov: ceduľa, cvikľa, fakľa, fazuľa, feruľa, guľa, kachle, kitľa, knedľa, košeľa, kramľa, mandľa, maruľa, marhuľa, mašľa, míľa, pikoľa, rehoľa, škatuľa, škrapuľa, štiblie, tabuľa, virguľa, žemľa ap.

2. Kolísanie medzi tvrdým a mäkkým vzorom cítiť na pr. v slovách: fabula [fabuly], fabule, regula [reguly], regule, nula, nuly [nule], rola [roly], role, partikula, [partikuly], partikule, molekula, molekuly [molekule], perla, perly [perle], parola [paroly], parole, infuľa [infuly], infule ap.

3. Ak sa cudzie slovo dostalo novšie do reči alebo ostalo majetkom učeních vrstiev, skloňuje sa obyčajne podľa vzoru „ryba“:

busola, fistula, flotila, gerila, hyperbola, kontrola, labiála, postila, pikola ap.

*

Pri probléme skloňovania slov doznievajúcich na likvidy, ako vidno, niet určitého pravidla, lebo ide o vývinový proces teraz ešte nezavŕšený. Mnohé slová, ba dokonca niektoré koncové slabiky (*-ár, -ál, -er, -el*) možno už pokladať takmer za charakteristické pre prechod slov od tvrdého vzoru k mäkkému, pokým zas na druhej strane pri niektorých zakončeníach sú alebo iba jednotlivé slová, čo možno zaradiť s istotou k *jo-* alebo k *ja-*kmeňom, alebo i substantívne skupiny tých istých podmienok, u ktorých načim sa vysloviť iba subjektívne o ich kolísaní. Ale hoci prípony *-a, -u* jednotného genitívu vzoru „dub“ nesúvisia priamo s týmto prenikaním likvidou zakončených mien, jednako je zaujímavé, že ho zisťujeme takmer pravidelne u slov s genitívom na *-a* (porov. kalendára, oltára, breviára, papiera, taniera, novembra, Gemera, šiatra, bicykla ap.), pokiaľ substantívum s genitívnym sufixom *-u* obyčajne nepodlieha tomuto prechodu (porov. na pr. všetky jednoslabičné slová na *-r, -l*). No ani toto pozorovanie nie je bez odchýlok a má iba relatívnu platnosť, a to práve tak ako väčšina vývodov o rozsahu mäkkého skloňovania plynnou hláskou zakončených podstatných mien.

Ján Mihál:

ZO SLOVENSKÉHO PÁDOSLOVIA.

(Pokračovanie.)

Akuzatívu s *voz-vz* zo stsl. *vъzъ* v slovenčine vlastne už niet, tieto akuzatívy zmenily sa na príslovky (adverbiá), na pr. *vozvysok, horeznak* (toto je složené: *hore + vъzъ + nakъ*), teda mali by sme vlastne písať „horevznak“ a pod., ale nikomu neschodí na rozum obnovovať starý stav.

Predložka *vъ* (z *vъzъ*) jestvuje v slovenčine dosiaľ ako slovesná predpona, na pr.: *vъchodiť, vъtiahnuť ruku na koho, vъrastať, vъmáhať sa* i pod.

Akuzatív s predložkou *za* značieva predmet, za ktorý pohyb smeruje a tam zotrúva, na pr.: *a za stôl si zasadne pravda môjho ľudu*. Botto, Smrť Jánošíkova 27; Sadaj, slnko, *sadaj za hory*, za doly, nepovedz nikomu, že ma srdce bolí. Národná; Lahkým krokom *spechala za farské humnô* a chytila sa do roboty. Kuk. II, 31.

Akuzatív so *za* udáva mieru i čas, na pr.: A čo by vás, Nemcov,

bolo *za tri svety*, to ste Janíčkovi iba pod pol päty. Smrť Jánošíkova 15; Naša mama poslala sama na krštenie — na hostinu, vraj sa vráti *za hodinu*. Hv. VII, 22; *Za zbló nemáš krásy*. Hv. VII, 86; „Doneste ešte *za krčáh*“, vraví Korbela, utierajúc ústa rukávom. Kuk. II, 43.

Akuzatív so *za* pri slovesách *chytiť, pojať, visieť, ťahať, držať* a pod. znamená to, *za* čo chytáme, berieme a pod., na pr.: Pristúpil k jednému a *chytil ho za hubu*, prežrúc mu zuby, tak i druhému. Kuk. II, 106; *Za vlasy* ju dosiaľ *držal*, ale druhá ruka bola spokojná. Tamže 32.

Akuzatív so *za* znamená osobu alebo vec, v prospech ktorých niečo podnikáme, na pr.: Blázon, kto si srdce zožiera nad tým, čo hynie, a *za ľud*, v ktorom vymrela sebeviera, znáša obidu, žiaľ i stud. Kuzm. I, 90—91; Tak sa stalo, vy to viete, viete, že klesla naša vlasť, a predsa nemáte ducha *za ňu žiť, za ňu život klásť*. Pauliny-Tóth I, 13; Bože, svetov stvoriteľu, Tebe sa kloníme, *za náš národ* ubiedený o milosť prosíme. Tamže 123; Ja sa narobím *za tento záмок* a jeho panstvo a nemám tu, komu by sa sveril. Ráz. Jul. I, 102.

Akuzatív so *za* býva často namiesto frázy „k vôli“, vyslovujeme ním dôvod, na pr.: *Kto za pravdu horí...* Kuzm. I, 86; Do zbroja, Slovania, *za národ* a slávu... Tamže 87; ...neosožia vaše sľuby, neosožia prosby: abych ja svoj národ zaprel a v ňom zaprel seba, ako to z vás mnohí robia *za kúšтик chleba*. Pauliny-Tóth I, 151; *Za čo* sa vždy modlíme, že pravda zvíťazí. Tamže 139; *Za chlieb* sa trúdim všakovak — a žena ešte: „Darebák.“ Podj. Bal. 131; „Čo ja musím podstúpiť *za našu* ľúbosť.“ Kuk. II, 143; Ja som Slovák, a čo je viac? Nehanbím sa *za to*. Pauliny-Tóth I, 150.

Akuzatív so *za* vyslovuje dôvod náhrady, odmeny, zamenenia, zastúpenia, označuje paritu, rovnosť, na pr.: Ako učiteľ a správca chóru bol Samuel Štúr spolu i správcom alumnea pri cirkvi trenčianskej, kde chudobní žiaci povinnosť mali spievať na chóre a *za to dostávali* zdarma obed. JMH. Št. 16; „Nech vás Pán Boh požeňná: dajte ich *za tých päť...*“ Kuk. II, 110; Ba, hoci ťažko veriť, bola by bývala hotová i *za cenu takú drahú*, ako bola jej láska, kúpiť mier v jeho rodine. Taj. I, 65; Len keď ho vyprevádzajú, spýta sa, *za čo* a aké drevo chcu mať. Taj. IV, 119.

Akuzatív so *za* značíeva hodnosť, akosť osôb, vecí, na pr.: „Ach, ako bych ja neplakau, keď môj brat na mňa nacigániu, že ak mi kráľ dá jeho najmladšiu cêru *za ženu...*“ VĽR 27; „... keď sceš

mojeho sina *za hlopa* dostac a kralovnu sé stac.“ VLR 48; „... vražec odišol do jedneho kraľa *za vražca*“. VLR 137; „Ako ma okríkol; vidno, *za nič* ma nemá.“ Kuk. II, 15; Moc ďalej takých, čo sú pokladaní všeobecne *za šťastných*. Kuk. II, 56; Jedného zas národ nemal *za nič*, lebo pil a s mládenci chodil na zálety. Taj. II, 95; Nech ich tedy a mňa s nimi oslobodí slávny súd zpod obžaloby a vyhlási nás *za nevinných*. Ráz. Jul. II, 46.

Akuzatív so *za* označúva predmet, na ktorý sa vzťahuje dej slovesný; namiesto predložkového akuzatívu môže byť aj bezpredložkový akuzatív, na pr.: Samko vrátil sa ešte do krčmy, zaplatil *za pivo* štyri zlaté i niekoľko krajciarov a šiel domov. Taj. I, 56; „Ďakujem vám, rychtár, *za všetko*.“ Kuk. II, 146; Aranka uznala *za lepšie obrátiť* všetko na žart. Kuk. II, 172; Ondrej Kutráň, hoci bol už zaplatil i *za pohreb*, žije dodnes. Kuk. II, 190.

Akuzatív so *za* býva vo frázach *ísť za koho*, *vydávať sa za koho* a pod., na pr.: Má sa vydávať na jar *za Kristófa Erdödyho*... Ráz. Jul. I, 174; *Za šandára*, *za úradného* sluhu? Nie. Taj. III, 89.

Predložku *za* s akuzatívom vo fráze *čo to za* pokladá Miklosich (cit. 411) za germanizmus a zodpovie nem. „was für ein“, no okrem bulharčiny vyskytuje sa vo všetkých slovanských jazykoch, ba i v litevčine. V slovenčine je tiež bežná, na pr.: *Čo to za city*, čo za okamženia nastaly teraz pre vodcu slávneho. Pauliny-Tóth I, 9; *Čo to za hurt*, *čo to za lomož* pekelný? Tamže 149; „*Čo tam majú za novinu?*“ VLR 10.

Predložka *po* s predložkou *za* dáva predložku *poza*, ktorá s akuzatívom označúva miesto, na pr.: Pozri, mne dali mať zápästky, a ony ma *poza päšť* dobre hrejú. Kuk. VII, 98; Rástol tak ako druhé, chodil do školy ako iní chlapci, tiež i *poza školu*, ako sa pridalo, veď „škola nie zajac a knižka nie líška“, aby ušla. Vans. Ako 21.

Predložka *okolo* s akuzatívom vo význame *asi*, *s-so* je zaiste maďarizmom podľa „körül, körül-belül“, teda nenačim jej používať v slovenčine, keďže máme za ňu i dve náhrady: *asi*, *s-so*. Pravda, stretáme sa s ňou i v dielach našich najlepších spisovateľov, na pr.: *Okolo sto* dvadsať domov po pätnásť vodových a *okolo päť* cukrových. Kuk. VII, 63.

Genitív.

Funkcia genitívu vo vete je v slovanských jazykoch a teda i v slovenčine náramne rozmanitá. Slovanský genitív prevzal funkciu, ktorú v starej indičine zastával nielen genitív, ale aj ablatív. Po-

dobne i za latinský genitív a ablatív máme v slovančine genitív. Slovom, náš genitív je synkretizmom pôvodného genitívu aj ablatívu. Starý genitív vyslovoval akiste spolupatričnosť, ablatív zasa naopak — odluku. Presnú hranicu medzi funkciami týchto starých pádov, pravda, nemožno ustáliť, keďže pravdepodobne i samy vznikaly synkretizmom z rozličných pádov ešte starších. Ostatne viď o tomto predmete Miklosich, cit. 447—577, Vondrák: VslGr. II² 228—255, K. H. Meyer: Der Untergang der Deklination im Bulgarischen, hlavne str. 51 a nasl., potom E. Smetánka: Vybrané části ze skladby jazyka československého, II. část, str. 291—324.

Teorie a hypotézy necháme bokom, ale všimneme si funkcie genitívu v slovenských vetách. Genitív ako pád nepriamy môže byť vo vete predmetom, doplnkom, príslovkovým určením a prívlastkom, no i samostatnou jednočlennou vetou.

Tu spomínané druhy genitívov sú bezpredložkové genitívy, okrem nich máme ešte genitívy predložkové. Najprv si rozoberieme tamtie, potom tieto. Bezpredložkové genitívy podáme podľa ich vetej funkcie a tých druhov slov, vplyvom ktorých vznikly. Teda kombinovane podľa systémov Miklosichovej a Vondrákovej porovnávacej gramatiky slovanskej a podľa Gebauerovej mluvnice českej pre stredné školy.

I. Genitív adnominálny (prímenný) býva vo vete prívlastkom. Má tieto druhy:

1. Partitívny (čiastkový) genitív vyslovuje istú čiastku z celku, a to:

a) podstatným menom, na pr.: A čo by vás, *Nemcov*, bolo *za tri svety*, to ste Janíčkoví iba pod pol päty. Smrť Ján. 15; No len, no, sadkajte si málo, ešte mi tu *kvapka vínečka* zostalo. Tamže 16; Jánošík, junošík, obzriže sa hore: už je kolo teba *drábov celé more*. Tamže 15; *Kus čiernej zeme* zorať vládzeme M. H. V. 131;

b) určitou číslovkou, na pr.: Stoj! *tisíc hrmených*. Smrť Ján. 12; Horí ohník, horí — nie jak voľakedy — a okolo ohňa *desať chlapcov* sedí. Tamže 13; Kukala kukučka s zeleného bučka, *sedem ráz* skukala, *sedem rôčkov* dala. Tamže 41; Ale aj *desať takých bolvanov* preskočí v jednom skoku. Sl. II, 145;

c) kolektívnou číslovkou, na pr.: Od prvej ženy mu ostalo *dvoje detí*. V. L. R. 36;

d) neurčitou číslovkou, na pr.: Jánošík, Jánošík, máš ty *zlata mnoho*, povedz nám, kde ho máš? Smrť Ján. 18; „Zuza, majže *trocha rozumu!*“ káral ju muž. Kuk. VII, 33; Boh má *všetkého dost*, len

nie sirôt. Kal. R. 27; A že i *sľ* padlo *veľa*, košeločka obelela. Jes. I, 18; Hrmien bôh! *Koľko vás* ide do pol kyly? Smrť Ján. 16;

e) zámenom, na pr.: Vyšiel *nás* tedy pozde večer *veľký kŕdeľ* až za Kráľovú. Hol. I, 38.

2. Genitív posesívny (privlastňovací) vyslovuje patričnosť, majiteľa, na pr.: Chodte! Však vy tiež raz *na motúzku* odvisnete *kritikusov*. Smrť Ján. 10.; Dvanásti sokoli, *sokolovia Tatier*... Tamže 11.; *Sluch starca* dební sa a tiesni. Hv. I, 28; Samuel Konôpka bol *synom bytčianskeho čižmára*. Jégé, A. Šangala 125; Pázmán nebol slepý oproti *nedostatkom katolíckej cirkvi*. Tamže 254; Ó, smutno znela *pieseň matky-otrokyne*. Krasko, Výbor 37; I ona skúsila celý blen, *celú horič odriekania*... Kuk. V, 127; *Povesti slovenského ľudu* sa po celom Považí s hukotom vetrov a chumelíc o tomto večere rozletovaly. J. M. H. O. 3.

Svojím pôvodom sem vpadajú dialektické tvary: Kozovie, Hlinkovie, Rázusovie a pod.

3. Genitív vysvetľovací, explikatívny alebo genitivus definitivus vyslovuje druh (species) základu, na pr.: Hej, Jánoško, Jánošík, *kamarát slobody*, zle sa tebe akosi na tom svete vodí. Smrť Ján. 23; „... tam rozmajrín (ten *pospolitej lásky syn*) sa vánkomi milo kyvotá. Hv. I, 23; Martinko, ty *rozkaz mamy* slúchni, ako synček dobrý, pekný tiež ni karafiát. Hv. VII, 4; Všetko zvládu *ohnivá dvoch stôc*, štyri verné ruky. Hv. II, 47; Kde bujné v duši rastú zárody, tam *pyramída vstáva slobody*. Sl. II, 190; Vždy bližšie a bližšie blýska sa a hrmí, dajte pozor, ľudia, *breh šťastia* je strmý. Sl. II, 337; Ba i *pokuta smrti* bola vypovedaná na fajčiariov. Hol. I, 225; Ó, ako mohly *hrachy drobné sľ* opäť v oči moje vníť? Jes. V. I, 9; Mne nemôž v *blízkoš žiarodarných hviezd*, ja *mládatom* len *malých, nízkych hniezd*. Krasko, Výbor 27; Nás volá život *v krutej borbe pole*. Roy, Výbor 58.

4. Pri substantívach verbálnych (slovesné podstatné mená), pri nomina actionis (podstatné mená, znamenajúce dej) a pri nomina agentis (podstatné mená, znamenajúce činiteľa) býva takzv. genitív subjektívny alebo objektívny, podľa toho, či ho môžeme rozviesť vo vete v podmet a či v predmet; na pr. a) genitívy subjektívne: „... len s holí prudké *vetrov vanie* (vetry prudko vanú) ak ponad les vše prinesie so zvestou zavždy dažďo-sľubnou tu *zvonov kvil* (zvony kvília) a zas *tlkot bubnov* (bubny tlčú) Hv. I, 25; „... piest blýsky ako *hviezdy let* (hviezda letí) Hv. I, 107; „... *praskot biča* (bič práska) Hv. I, 235; „... vidz *sejby val*, tešný *džavot piesne*. Hv. II, 98; *Bubna*

práskanie, cvendžanie spieži, huk silný, prísny organa, škrek trúby, jak, čo pišťaľou beží... Sl. II, 161; Milada dohovorila a padla v *objatie dielok láskou znietených*. J. M. H. Ol. 21; Ozaj bolo počut *rúbanie a klopanie do takta pracujúcich tesárov*. Jégé, Kuruci 9.

Þ) Genitívy objektívne: Ty *Slovena panenská mať* (Sloven má panenskú mať). Kuz. I, 113; Ešte roku 1534 na území Rio de la Plata, Parana, Paraguay, Uruguay neznali *fajčenie dohánu* (dohán fajčili). Hol. I, 23; Pred *objavením Ameriky* bol dohán v Azii neznámy (Ameriku objavili). Hol. I, 228; Zákon síce zakazoval fajčenie a *pitie vína* (víno pijú), ale jednako sa fajčenie veľmi rozšírilo. Hol. I, 229.

5. Genitív akostný (kvalitatívny) súvisieva s genitívom posesívnym a býva len atribútom, na pr.: Oj, vietor, *vichor širokej vôle* v prsiach mladistvých zrodený. Smrť Ján. 10; Števi vsetko oči kole, i prv zvirgal — bolo znať, že je *mrcha vôle*. Hv. I, 242; Vysokú vstúpi palotu *postava šedivých vlasov* a v tvári vybledlá... Št. I, 45; Bol to *muž veľkého umu a vysokých cieľov a ideálov*. Jégé, Adam Šangala 252; V nej *starodávne vážneho vzhľadu* si domy čušia. Krasko, Výbor 30; Na väzy treba stupiť *zrady snom*! Roy, Výbor 58; Sme *vľci ostrých zubov*, čo jasným okom hľadia do slnečna. EBL. V, 118; I ja som *tej mienky*, zamiešal sa šor Ilija. Kuk. V, 169; No, tedy, chlapi, viete čo, tadiaľto pôjde Rakóci, *chlap veľký, čiernych vlasov, fúzov a brady*, trochu počerný. Kal., S. D. 35; Raz viem, istý *Poliak, vraj remesla hodinárskeho*, dva týždne býval u nás. Taj. I, 110.

Porovnajme genitívy v týchto vetách s genitívmi viet z predchádzajúceho odseku: I tichá pieseň slieta shora sta plachý vták *na okna rám*. Jes., Verše I, 10; *Pochmúrnej jaskyne mrazivý chlad* naučí skrocovať vášnivý hlad. Krasko, Výbor 46. Ak označíme základné substantívum písmenom A, prívlastok v genitíve písmenom B, to z akostných genitívov ostatného odseku dostaneme schema — A má B, na pr. z ostatnej vety predošlého odseku: Poliak (A) mal hodinárske remeslo (B), kým z posesívo-genitívnych syntagiem dostaneme toto schema — B má A, na pr. z tu uvedených dvoch viet: *okno má rám* alebo *pochmúrna jaskyňa má mrazivý chlad*.

6. S akostným genitívom súvisí, lebo z neho pochádza, genitív miery, ktorý v slovenčine zvyčajne nahrádzame akuzatívom, ale tri vzácne genitívy miery zachovaly sa v strnulínach: *zdľže, zhrúbe, zvýše*, ktoré sú v živej reči nášho ľudu aspoň tu v Slov. Lupči a jej okolí dobre známe, ba mám doklad i zo spisovného jazyka, na pr.: Poliak urezal z prútika konček s *palček zdľžc*. Taj. IV, 65. Výrazy:

chlapa zhrúbe, obra zvýše, meter zdĺže sú znamenité a neoddá sa ich nahrádzať týmito: hrubý ako chlap, vysoký ako obor, na meter dlhý alebo podobne.

7. Sem zapadá i genitív pri prídavnom mene, ktorý býva najčastejšie pri adjektívach *vedomý, hoden, plný, schopný*, na pr.: *Vážnosti celej hry si je vedomý*, ale i *svojho vedenia a svojich schopností*. Rázus, Julia I, 143; *Hoden* by som bol *božej milosti*, čo mi berlu požíčala, keď ja bych mlčal a huba zlosti vrahov na mňa by kričala? Sl. II, 141; Klára moja drahá, my musíme byť *tejto veľkej milosti hodni*. Jégé, A. Šangala 203; Iní tu vysedujú, vyvaľujú oči a odchádzajú pred večerom *plní novín a látky* pre rozhovor. Kuk. V, 203; Mateho oko *plné výrazu života*. Kuk, V, 205; Jeho duša bola *schopná najkrajších úmyslov i plná najdostojnejších cieľov*. JMH. Ol. 27; Nie som *hoden takej cti*, ani jej prijať nemôžem. Kuk. IV, 156.

II. Genitív adverbálny (príslovesný).

1. Genitív partitívny vyžadujú hlavne slovesá dokonavé, kým slovesá nedokonavé uspokojia sa zhruba s akuzatívom. Tieto genitívy bývajú vo vetách zväčša predmetom, na pr.: *Dajše*, Bože, *šťastia* hŕnemu šuhaju. Smrť Ján. 12; *Podsypťe* mu *hrachu*, budete bez strachu. Tamže, 16; „...ako neraz nadojť prišlo *súkrvice*. Hv. I, 260; Bol som *uťat dateliny* ku pôdoju. Hv. VII, 44; *Okús*, — zfrfrúc, — *môjho cviku*. Hv. VII, 154; Prázdna stena s krucifixom *dodávala izbe rázu kaplice*. Jégé, A. Šangala 255; *Daj*, Bože, *zdaru a požehnania*. Kuk. V, 189; *Súcich ľudí budeme mať*, koľko chceme. Kuk. V, 202; Len mi *pohodľ švábky*. Kuk. VII, 7; Na trhu *nakúpila* Kopytkuľa *hrncov, variech, habariek, cukru, škorice a hrebíčkov* — mala veru čo niesť z mesta. Kuk. VII, 60; Chlapci *napukali sa pečenej švábky*. Kuk. VII, 71; *Napražia ti praženice* — samá škvarka. Kuk. VII, 97; Spravodlivý sa vždy *chleba najie*. Kal., R. 72; *Na koláča*, vezmi si. Kuk., ML. 23.

2. O zápornom genitíve máme peknú štúdiu v tomto časopise (II, 121 a nasl.), potom v ročníku III. (81 a nasl.) sú tabuľky k zápornému genitívu a základnú štúdiu pre pochopenie podstaty záporného genitívu najdeme v Sborníku Škultétyho z roku 1933, na str. 607 a nasl., kde autor uvádza i hojnú literatúru predmetu. Autorom tých štúdií je nebohý Rudo Uhlár.

Niektoré doklady záporného genitívu z diel našich spisovateľov: Nie, týmto krásam, tomu čaru, tým tvarom nikde *páru niet*. Hv. I, 39; Ach, v ľuďoch *nieto sľutovania*. Tamže, 139; Tu *žiaľu*

niet, tu *niet* strachov. Sl. II, 188; *Spevu, plaču neslýchať*, len čo vetor duje a čo drobná rosička z neba poprchuje. Smrť Jánošíkova 29; Kameň je bez citu, *slzy nevyront*, sochy tie sú vraj skamenelé tóny. Pauliny-Tóth I, 18; Ani páni *nemajú ľútosti* s nami. Jégé, A. Šangala 158; O tom *ani reči*. Tamže, 219; *Nemám člnka, nemám vesla*, všetko mi voda odniesla. Národná; moje mladé časy *nezažily krásy*, moje mladé letá *nezažily sveta*. Národná; Ja *novín vôbec nečítam*. Kuk. V, 88; *Skutkov a výsledkov* odnikadiaľ *nevídať*. Tamže, 90; Veru — chvalabohu — *takejto žatvy nepamätám*. Kuk. VII, 46; Proti jedu *niet medu*. Kal., R. 74; Dobrý je aj chlieb, keď *niet koláčov*. Kal., R. 78; Ahá — riekol Schuhthaagh — *panej a paničky* (slovo panička v smysle neslovenského „slečinka“, pozn. naša) *niet doma*. Záb., Koc. 102.

3. Genitív dotykový býva po slovesách, znamenajúcich dotyk, sú to zväčša reflexíva, na pr.: „...a duša už sa ladí k piesni, *tkne sa jej* bičik prečudesný.“ Hv. I, 13; Krátka prusko-rakúska vojna *sa* len málo *týkala našich krajov*. Hol. I, 90; No chytro bolo po ňom, veď *sa ho* už duša ledva *držala*. Jégé, A. Šangala 10; *Chytili sa* pohárov a zaliali si strachy. Tamže, 24; Výčitky neznámych *duše sa chytia*. Krasko, Výbor 28; Katica *sa ho* celou cestou *držala*. Kuk. V, 148; Žobrák dostal sa do sedla a *drží sa hrievy* ukrutne. Kuk. VII, 42; A ťažký sen *zmocnil sa očí jeho*. JMH. Ol. 61; Janíček zrak sklopí, *reťazí sa chopí*. Bel. V. 96.

4. S genitívom dotykovým v rodine je genitív cieľový, ktorý vyslovuje predmet. Dej slovesný sa tohto predmetu dotýka alebo aspoň k nemu smeruje, na pr.: My sme chceli *uposlúchnuť tvojej rady*. Rázus, Julia I, 213; To, čo kynulo ako nový život, nová nádej, čo *dodávalo sily, radosti a pružnosti*, zapadlo: ostala bolesť a zúfanie... Kuk. V, 129; „A ty sa hneváš na mňa?“ *pýta sa jej* ticho, približiac sa k nej. hoc krokom váhavým. Kuk. V, 178; Otec *nepýtal sa* mnoho *syna*... Kuk. VII, 47; Zdravá mačka, čo *sa toho dočká*. Kal. R. 19; *Čoho ste sa dopustili*. JMH. Ol. 18; *Milady sa spýtal*, čo vie na obranu alebo na žalobu o svojom mužovi. JMH. Ol. 83; Ale prosím ťa, prečo si tak *žiadaš pádu jeho*? Kal., SD. 31; Tu aj okolité mestá *prialy si podobného pôžitku*. Kuk., ML. 12; Kto *sa radosti dožije* z detí, toho vajväčšmi požehnal Pán Boh. Bel. V. 111; *Zachcelo sa* mi *podýchať vôň* vašich líp. Vaj., LT. 53; Toto všetko *dôjde* už tu v nebi *vyslyšania* a *uskutočnenia*. Záb. Koc. 44; *I radili sa ma*, či neviem o nejakom. Kuk. II, 52; Majster *spýtal sa ženy*, ktorá v kuchyni so slúžkou umývala riad, či niečo zostalo. Taj. IV. 48.

5. Genitív príčiny (causae) vyslovuje predmet sloviess a výrazov, ktoré znamenajú neľubé pocity ako bojazlivosť, strach, hanbu, ľútosť a pod. Ten predmet je hneď i príčinou citov, ktoré v nás tie pocity vyvolávajú, na pr.: „... *nezlakne sa žiadnej potvory*.“ Hv. I, 49; Každý tuhý junák on, ktorý ani *kata sa nelaká*. Hv. I, 236; Často mi *sestry ozaj ľúto*, Hv. I, 243; Tak, dievčatá, ni *mátoh nebojte sa*, nie to *matier* — Hv. VII, 85; Hora, hora, sklená hora, každý *sa ťa bojí*, keď ti na klzkom končiarí sedem chlapov stojí. Paulíny-Tóth I, 16; *Škoda našej lásky*, že sa nám tak trati. Národná; *Nemám čoho sa báť*, lebo som sa odovzdal do vôle Božej. Kuk. V, 163; *Škoda života i mladosti*. Taj. I, 142. Genitív v pozitívnych existenciálnych vetách vyslovuje predmet sloviess, ktoré znamenajú ubúdanie, pribúdanie, nedostatok. Býva vo vetách bezpodmetných, ale vyskytúva sa vŕaj v nich aj osobná konštrukcia s nominatívom (Vondrák, VslGr. II, 243). Ide o takéto frázy: *zvýšiť čoho, ubudnúť — pribudnúť čoho* a pod., na pr.: *Oplátok pribúdalo* pekne na hŕbu. Kuk. VII, 71; *Dievok* u nás ani *pliev*. Hv. VII, 40; Prišlo *Lucie*. Kuk. VII, 61; A *čo mi je* z tejto jasnej *valašky*, keď mojej nemám fujary. Sl. II, 188; *Našlo by sa čosi i toho groša*. Kuk. IV, 135; *Tu je detť ako smetť*. Povrávka; Vidieť nevidel ho nik a na zámku je *mužských toľko chtivých malého dobrodružstva*. Ráz., Jul. I, 25; Nad potokom rakyta a mne *krásy ubúda*... všetko na mňa zabúda Bel. V, 40.

6. Genitív odlukový (genitivus separationis alebo ablatívny genitív) vyslovuje východ deja z istého miesta. Vondrák (cit. 248) sem ráta i genitivus causae. My sme o ňom prehovorili vyššie osobitne. Príklady na odlukový genitív: Možno-li sem sa dostať zrade a kút ten *blaha olúpiť*? Hv. I, 26; „... odvrátené od stredy, ako takí ľudia, čo sa *spolku ľudského* z trucu *odhodili*.“ Hv. VII, 24; Nieto vo svete moci, hromu, ohňa, vody, čo by ťa, keď sám nechceš, *zbavily slobody*. Kuz. I, 107; Keď radi *zbavujeme slávy* žitie, osláviť vieme aspoň hrob. Jesenský I, 21; Ani Niko sa nemôže *striasť ťažkej dumy*. Kuk. V, 122; Vo dvore *sa ho pustila* a bez slova zmizla v dome. Tamže 148. *Vystrihaj sa* v dome *svady* a *rozbroja*. Tamže 190; Žiaľ, že celá naša kultúra smeruje k tomu, *pozbaviť nás toho pokladu* (viery). Tamže 206; Preto, že *sa fury stráni* i mať mu dohovárala. Kuk. VII, 46; *Chcel sa striasť starosti* o svojho sestrenca. Kal. R. 30; Ale teba, teba *sa tak ako celého sveta zrieknem*. JMH. Ol. 60; Ale verím, že sú slabé hodiny v živote ľudskom, v ktorých *sa človek ľahko spúšťa spasenia svojho*.

Tamže 82. Vráť sa mi, vráť sa mi, bo sa *smyslov miniem*, od žiaľu, zármutku za tebou zahyniem. Bel. V. 87; Koho nechápeme, *toho sa štitíme*. Vaj., LT. 13.

III. Gen. časový (gen. temporis) býva príslovkovým určením vo vete a vyslovuje, že dej „sa odohrá“ v určitom čase, ale nepotvrá celý ten čas, o ktorom je reč, potom vyskytuje sa v dátach, na pr.: Meško *tejto noci* nezohne oka. Ráz., Jul. I, 104; *Istého dňa* biely záprah stane pred richtárovci. Ráz., Jul. I, 202; A stráňami sa *noci* ozýva hudba mohutných valachov. Sl. II, 123; A začneme už *tejto noci* našu postriežku. Hol. I, 110; Ešte *roku 1534-ho* na území Rio de la Plata, Parama... Hol. I, 203; *Minulej zimy* vymrely mi dva kláty, mám prázdnych dost. Kuk. VII, 19; *Jedného dňa*, bolo to hneď po Novom roku — treskúcej zime — zachcelo sa Elene fialky voňať. V/L. R. 28; Bolo to *roku 1330* asi okolo pol klasňa. Mat. I, 117; *Ktojej si jesene* prišla do stoličného mesta cholera. Taj. IV, 113.

IV. Genitív môže byť i jednočlennou vetou, na pr.: *Paroma*, reku, niet! Len ho hľadať treba! Hol. I, 77; Čidali *ovsa*! Kuk. IV, 123.

V. Genitív v doplnku, ako ho uvádza Damborský (Mluvnica II, 136), nepokladám za genitív, ale za akuzatív. Vraj: Od tých čias *ho* nikto nevidel *opitého* (Veta je jednoducho prepísaná z Gebaue-rovej Mluvnice pre stred. školy). Keď to isté povieme o ženskej, tak bude to takto: Od tých čias ju nik nevidel opitú alebo opitou. V slovenčine v doplnku býva zvyčajne inštrumentál, nie genitív. (Pokračovanie.)

T. B.:

NOVÁ UČEBNICA.

Čítanka pre IV. triedu slovenských stredných škôl. Sostavil František Heřmanský. Vydalo Štátne nakladateľstvo v Prahe 1936.

Čítanka vyšla ešte pred zakončením školského roku, aby sa mohla zaviesť na budúci rok. Pred titulnou stranou je už fotografia nového pána prezidenta dr. Eduarda Beneša. Články sú zväčša dobre volené, len so stránky metodickej nemaly by byť hneď na začiatku čítanky pre IV. triedu články ťažšie, literárne, ktoré by sa dobre hodily aj do čítanky pre VI. triedu. Pomerne mnoho, ak máme na mysli starú Čítanku, je tu úryvkov z literárnych diel významných spisovateľov slovenských a českých. Dobré je, že vždy sa uvádza aj stručný, výstižný obsah, aby si žiaci mohli urobiť obraz o celom diele.

Ostatné články, akých malo byť viacej v pomere k článkom literárnym, sú poučné (zábavných niet) a väčšina ich je preložená z češtiny, čo nie je pedagogicky a didakticky správne pri vyučovaní jazyka slovenského, materinského, ani keby sa nebolo mohlo najst' viacej podobných vhodných slovenských článkov pre čítanku IV. triedy. Zazlievať sa nám to chce najmä preto, lebo pri prekladaní nedostanú sa vždy do slovenského textu dobré slovenské výrazy a slová, okrem toho po slovensky písané hodnotné články ponevierajú sa po novinách a knihách, takže ostávajú zabudnuté.

K čítanke sú pripojené vo forme prídavku *Básnické druhy* (240—268) na vysvetlenie básní, *Vysvetlivky* (269—299) na vysvetlenie slov a *Stručný prehľad spisovateľov* (300—314).

Nás najviacej zaujíma jazyková stránka čítanky. Dneska sa už nejdeme uspokojiť len s tým, že máme slovenskú čítanku, ale chce sa nám aj prizerieť, v akom duchu a v akej slovenčine je písaná, či sa jej slovenčina neodchyľuje od dobrého jazykového úzu.

Básnické druhy napísal prof. dr. Rudolf Brtáň. Uňho nemôžeme byť spokojní najmä s užívaním terminologie. Termíny mali by sme si už pomaly ustáliť. Preto aj od Brtáňa boli by sme očakávali, že bude užívať stále slovenského slova *rozprávka*, a nie popri ňom asi vplyvom *Slovenskej poetiky* (4. vyd., 115—120) aj pohádku (242), ktorá vonkoncom nezodpovedá slovenčine. (Porov. tiež SR II, č. 2—3). Mal si lepšie všimnúť slova *rozprávka* vo vete, ktorú sám napísal: „Majú (podľa nás rozprávky) ustálené i záverečné formuly: Žijú, ak posiaľ nepomreli. A kúpili si zvonec a už je rozprávke koniec.“ Keď termín *rozprávka* mohol skoro dôsledne upotrebiť Heřmanský — okrem „pohádkové hry“ (302) —, tým skorej to mohol urobiť Brtáň, aspoň v takej miere ako Heřmanský (274, 280, 303, 307, 308, 309 a inde). Aj Polívka vydával slovenské rozprávky pod názvom *Súpis slovenských rozprávok*. SR v tom istom článku, ako slova *rozprávky*, bola sa dotkla aj adj. milostný ako termínu pri básňach, ktorého tiež Brtáň užíva v spojitosti s lyrikou: „Lyriku môžeme deliť... na... milostnú“ (244) miesto *ľúbostnú*. Veru, dal sa zahanbiť od Heřmanského, lebo on všade kládol termín *ľúbostný*, na príklad: *ľúbostné básne* (304), vystúpil... *piesenkami... ľúbostnými* (312). So stanoviska slovenčiny nedá sa súhlasiť ani s termínom *prímer* (249), lebo slovenský žiak mu nerozumie, zato všade mal užívať prirovnanie, prípadne porovnanie (249), ale nielen miestami. Ak by niekto nasilu chcel mať termín od slovesa pri-

merať, tak by mohol byť iba od iter. primeriavať¹, a to zas len podstatné meno slovesné: primeriavanie, ako je prirovnanie a porovnanie. Iba tak po boku sa nám chce Brtáňovi pripomenúť, že v slovenčine význam slovesa *srovnávať* (250) nesrovnáva sa s významom slovíes *prirovnať-prirovnávať, porovnať-porovnávať*. (Porov. SR III, č. 9—10). No nie je slovenské ani adj. otrelý, ktorého užíva ako termínu tam, kde hovorí o tom, že jazykové prvky môžu byť otrelé (245). Stanislav (Teoria literatúry) vyhol sa termínu „otrelý“ a radšej dáva prednosť slovu „ošuchaný“.

Nemožno o tom ani pochybovať, že slovenčine zodpovie len *rozprávanie*, a nie vypravovanie (242, 243), nakoľko vypravovať je iter. od vypraviť (porov. tiež výprava, odpraviť), čo znamená vystrojiť na cestu, do sveta. Naisto bolo by sa nám zdalo, že Brtáň nebol si celkom na čistom s rozdielnym významom slovíes *rozprávať* a *vypravovať*, keďže popri *rozprávanie* (240, 241) užíval aj „vypravovanie“, keby nebol dôsledne užíval aspoň samého slovesa *rozprávať*. Aj pri tomto ho Heřmanský zahanbuje, lebo má všade rozprávanie, na príklad: legenda (je) rozprávanie zo života Kristovho (282). Namiesto „poloverš“ (258) azda lepšie by bol *polverš*, keďže niet príčiny, aby prvá časť složeného slova bola *polo*. Keď je dobré polnoc, poldeň, polmesiac, polrok, polliter, polmeter atď., prečo by nemohol byť aj polverš?

Okrem terminologie aspoň tak letmo všimnime si aj iných slov. Asi vplyvom češtiny upotrebuje stále slovesa *počínať sa* a podstatného mena *počiatok* m. *začínať sa* a *začiatok*. Medzi tvarmi s predponou *po-* a *za-* je jemný rozdiel, ktorý sa cíti aj v ľudovej reči. Tvary s *po-*: *počať, počínať, počiatok* upotrebujú sa len vtedy, keď ide akosi o holý, samý počiatok: Čo si počnem s toľkými deťmi? — narieka vdovica-mať; Panna počala a porodila Syna (cirkevný výraz); Na počiatku bolo Slovo... (Evanj.); To je počiatok všetkého zla! (úzus). Teda miesto „Počínajú sa“ (242) malo by stáť *Začínajú sa* (rozprávky); miesto „na počiatku druhého verša“ (253) má byť na *začiatku druhého verša*. Nemá smyslu zavádzať v slovenčine nepotrebné slovo *rys* (240, 243), ktoré je i tak z nemeckého *Riss*, a ním vytiskať staroslovenské znak.

Vysvetlivky (269—299).

Strana 269: Veta „Rusko... mravná opora... porobeného Slovanstva“ mala by sa opraviť na podrobeného, nakoľko po sloven-

¹ Porov. Frazolog. slovník Tvrdeho (2. vyd.).

sky porobiť je aj pobosorovať. (Porov. Kálala a výraz podrobiť sa niekomu u Tvrdého). Pri vysvetľovaní slova *čich* mohlo sa pripomenúť *ňuch* aj *čuch*, od ktorého je tiež sloveso *čuchať*: Čuchaj, však máš nos (Porekadlo), ale kontextu (4) najlepšie zodpovie len *vôňa*. Po slovensky nerozumieť vete „Osvietenstvo pojímalo lásku k vlasti územne“, i keď gramaticky je všetko v poriadku; malo by byť *chápať* alebo literárne (asi rusizmus) *ponímať*, iter. od *poňať*. (Porov. tiež SR III, č. 6). „Pojímať“ je zasa iter. od pojať a jeho zvrtná forma *pojímať sa* v slovenskom jazyku má celkom špeciálny význam. Ani adv. územne nie je dosť jasné, zato aj sám autor uznal za lepšie naširoko ho rozviesť, aby mu žiaci porozumeli. Takým násilným príslovkám, hoci gramaticky nie zle tvoreným, treba sa vyhnúť a vztah, ktorý označujú, radšej ináč vyjadriť: Uhrovec mestečko východne od Bánoviec (275) m. *na východ*, ako je: *Beckov obec na východ od Nového Mesta nad Váhom* (275) a *Suťany obec na východ od Vrútok* (276); Lietava obec... južne od Žiliny (291), Čecová dedina južne od Zborova (287) m. *na juh*, ako je: Príbovce dedina na juh od Turčianskeho Sv. Martina (276). V učebnici máme sa pridržať bežnej frazeologie.

Str. 270: Na Kobeliarovo ani po česky nedalo by sa povedať, že je to „zapadlá“ dedinka, lebo má peknú, výhodnú polohu. V slovenčine dedina môže byť zapadnutá iba snehom; české adj. *zapadlý* v našom prípade zodpovedá slovenskému *zabudnutý*, *odľahlý*, *zastrešený*; teda ani nie zapadlí vlastenci (100), ale *zabudnutí*.

Str. 271: Načo vysvetľovať všeobecne známe adj. *podkasaná*, ak mu v kontexte (14) možno dobre rozumieť, neznámym adj. *poubraná*? Najst ho iba u Kálala, ktorý ho má z Hviezdoslava vo forme *poubrato*. Nie je pedagogické zavádzať nové sloveso „odpraviť“ za staršie, štabilizované *popraviť*, keďže od neho sú *poprava*, aj Heřmanským užívané *popravište* (17, 63, 272) a adj. *popravný* (271). Sloveso *odpraviť* dalo by sa užívať popri *popraviť*, len by bolo treba k nemu vždy pripojiť v duchu jazyka doplnok: so sveta. (Porov. vypraviť do sveta.) Čudne zneje po slovensky: telo odpraveného odsúdencu rozdrtili m. *popraveného*. Aj miesto neslovenského slovesa „rozdrtiť“ malo by stáť slovenské *roztrhať na kusy*.

Str. 273: Pri složených slovách najmä z dvoch prídavných mien treba si uvedomiť, že prvá časť složeniny nie je zakončená adverbialne, ale kmeňovou hláskou; na príklad hláskou *o*, ak ide o prídavné meno tvrdého zakončenia, ktoré predstavuje *o*-kmene. Teda malo byť *organizátor hudobno-vedeckého výskumu*, a nie „hudobne-

vedeckého“, celkom tak, ako je *literárno-vedecký zborník* (275), *po rakiúsko-uhorskom vyrovnaní* (276). Takisto potom aj *práce literárno-historické* za „literárne-historické“ (309), ako je tiež trochu nižšie: *celý rad literárno-historických prác*. Pri vysvetľovaní slova „potľkať sa“ mohlo sa uviesť aj *potľkať sa* popri *ponevierať sa*, lebo veď aj to je slovenské.

Str. 276: Sloveso „pečovať“ v slovenčine navždy zostane nepotrebné, keďže máme zaň dobré *staráť sa*; „pečovať“ v ľudovej reči je celkom neznáme, hoci od toho istého koreňa je dobre známe *ubezpečiť, ubezpečovať, zabezpečiť sa, nebezpečný, nebezpečenstvo, bezpečnosť* a už aj po prevrate rozšírené *pečlivosť*. Preto radšej by sme boli videli vo vete, kde sa hovorí o Ľudovítovi Štúrovi, za výraz: pečoval o siroty *staral sa o siroty*. Aspoň v slovenčine sloveso „zbaviť“ nedá sa klásť miesto pozbaviť; zbaviť je vlastne synonymom slovesa oslobodiť od niečoho nepríjemného a pri pozbaviť zase cítiť násilensť. Porov.: zbav nás od zlého (Otčenáš), Otec ma zbavil všetkých starostí — dlhov (úzus). — Pozbavili ho miesta (úzus). Podľa tohto vetu: Michala Miloslava Hodžu r. 1866 zbavili úradu mohli by sme chápať, že ho maďarská, jemu nepriateľská vláda vlastne oslobodila od úradu, ktorý mu mohol byť na tarchu, a nie násilne pozbavila. Podobne ani Štúr, ak to po slovensky chceme povedať, nebol zbavený profesúry (303), lež *pozbavený*. Trochu ďalej, hádam po prvý raz v živote okrem Pravidiel slk. pravopisu, stretáme sa s naozaj československým slovom „sotnina“, ktoré akosi bojzlivito čupí v zátvorkách, ale naproti tomu v texte je stotnina (49), akýsi prechodný tvar medzi sotnina a slovenským stotina. Aj Tajovský v Smrti Ďurka Langsfelda, zkaďe je aj náš úryvok (Dejstvo III. Výstup 7.), vonkoncom užíva slova *stotina*. Je to vlastne analogický tvar podľa podstatných mien, utvorených z čísloviek príponou *-ina* so zakončením na *-tina*, ako sú: tretina, štvrtina, päťtina, šestina, devätina, desatina, tak je aj stotina.

Str. 277: Sloveso „mstiť sa“ v slovenčine nejestvuje samo osebe, ale vždy s predponou: *pomstiť sa, vypomstiť sa*. No už podstatné meno *pomsta* (7) je vždy s predložkou, čo je správne.

Str. 278: Z vety: Vyznačujú sa (žily v dreve) temnejšou barvou jasne vidieť, že v slovenčine nejde len tak ľahko zameniť adj. temný za tmavý; tu sa pýta tvar tmavšou.

Str. 279: Podľa kontextu: nemusíš pak po preludech tĕkat (81) slovesu tĕkati istotne lepšie by bolo zodpovedalo sháňat sa, ako ponevierať.

Str. 279: Pravda, aj v slovenčine máme kolektívum na -ovie

(stromovie), ale nie všade tam, kde je v češtine. Niet ani „brvnovie“, lebo samo množné číslo *brvna* dostatočne sa cíti kolektívom. Namiesto výrazu kárať „vady“ radšej by sme mali *chyby*.

Str. 282: Slovák nikdy nezamení predložku *vedľa* za *krem*, *okrem*, *mimo* alebo *popri*. Vo vete: Mikuláš Aleš... vedľa Jozefa Mánesa najčeskejší maliar malo by stáť: *popri Jozefovi Mánesovi*, ako tiež Vedľa Kralickej biblie je „Tranoscus“ knižka slovenským evanjelikom najdrahšia (293) *Popri Kralickej biblii*. *Popri* sa obyčajne užíva pri akomsi nepriamom porovnaní dvoch kvalít takmer rovnakej hodnoty. Ináč zväčša je *okrem*, na slovenskom západe *krem* a *mimo* s genitívom. Veta: vedľa toho (Komenský) písal spisy pansofistické (293) mala by mať *okrem toho*, ako to v niektorých prípadoch nachádzame (284, 302).

Str. 283: V úryvku z Kukučina chorvátske „gospodarica“ stačilo by vysvetľovať slovenským gazdina (ešte lepšie *gazdiná*), a preto nebolo potrebné uvádzať koncovkou slovenčine prispôsobené „hospodyňa“. V slovenčine letorasty nevyrážajú, ale vyháňajú. Veď po živých pňoch a na stromoch sú výhonky, a nie vyrážky. (Porov. Vajanského román Koreň a výhonky.) Podľa kontextu výraz rozdeľával vatru (121) neprekladali by sme rozkladal, ale *zakladal* oheň. Z poznámky: (pri voze), priloženej na vysvetľovanie slova *náprava* = *os*, vidieť, že vždy nejde jednoducho mechanicky položiť do slovenčiny predložku *pri* za *u*, ktorá je v češtine; *os* je na voze, ako je aj koleso na voze, a nie „pri voze“. *Os* je pri voze len vtedy, keď je pri ňom, vedľa neho.

Str. 286: Slovenský žiak podľa kontextu (138) celkom dobre môže rozumieť slovu vydulé, ktoré sa vzťahuje na plachty furmanských vozov, aj bez vysvetľovania neslovenským slovom „vydmuté“. Po slovensky: Keď vietor duje, plachty vydúva, plachty sú vydúvané a povydúvané.

Str. 291: Veta: „ktorého (notára) z ľaku porazilo“ mala znieť podľa dobrého jazykového úzu: ktorého (notára)... *od ľaku porazilo*, ako na str. 182, keďže tu nejde o nijaký germanizmus, ako sa niektorí českí puristi domnievajú, ale o číročistú slovanskú, a teda aj slovenskú väzbu, čo sa dá bezpečne potvrdiť z cirkevno-slovanského jazyka. Škoda bolo vysvetľovať známe slovenské slovo *posúch* neznámym „placka“.

Str. 292: Ani slovo „proletár“ nebolo treba vysvetľovať, a keď už áno, tak nie slovom „chudás“.

Str. 294: Možno sa domnievať, že vo vete: Na Slovensku u

Varína pri Vrútkach je len zato neslovensky kladená predložka *u* — ktorá v slovenčine po spôsobe slovanskom býva pri osobných menách —, aby sa po dva razy neopakovala. Bolo by sa jej dalo vyhnúť predložkou blízko, blízko: Na Slovensku blízko Varína pri Žiline. Veď Varín je pri Žiline, a nie pri Vrútkach.

Str. 295: Pochybujeme o tom, že by Plicka bol „zachytil mnoho národopisných vecí fotografiou“, nakoľko jednou jedinou fotografiou nemožno zachytiť bohvie čo. Fotografovať ako nástrojom už hej, podobne ako filmom.

Str. 298: Darmo je, bitva nie je po slovensky, ale len *bitka* alebo *boj*, ako je správne na strane 272; rozdiel je iba v príponách, ale predsa je.

Na druhej strane treba tiež uznať dobre vysvetlené slová, najmä tie, pri ktorých Heřmanský správne vystihol rozdiel významu v spisovnom jazyku českom a slovenskom. Na príklad: jednati-konať (271), stejný-rovnaký (273), špatný-zlý (273), pokoj-izba (274), neklidný-nepokojný (274), pohádky-povesti, rozprávky (274), chudý-chudobný (274, 292), chytrý-múdry, prefíkaný (278), síliti-posilňovať (281), sklep-pivnica (290), neklid-nepokoj (290), sebepruďší-čo ako prudký (291), statky-majetky (297), tisk-tlač (297) a pod.

Stručný prehľad spisovateľov (300—314).

Už z ohľadu na užívané slovo advokátstvo, odvodené od advokát príponou -stvo, nemalo by sa zavádzať slovo advokácia, ako je to vo vete: Vajanský... zriekol sa advokácie (307). Podstatné meno hrdinnosť (311) je nepotrebný rusizmus, čo najlepšie poznať na adj. hrdinný, od ktorého je odvodené; po slovensky je správne hrdinskosť od hrdinský.

V slovenčine niet adj. zdarilý, ani slovesa zdaríť sa, od ktorého by mohlo byť odvodené ako deverbatívum na -lý, -lá, -lé; namiesto neho je *podarený* od slovesa *podariť sa*. Úzus: Máte podarené deti, moje sú nepodarené. Zato malo by byť vo vetách: Zdarilé sú piesne Potecha, Orol, Moja pieseň (305); Zdarilé sú jeho rozpomienky z detstva (312); zdarilé rozprávky pre mládež (314) *podarené*, ako sú *podarené poviedky* (309) a *podarených opisov* (309).

Zo slovies po slovensky neobstojí „*staviť sa*“ vo vete: Časť ich (básnikov) však skoro sa stavia do služieb národa (310), lebo: „*staviť sa*“ v slovenčine môže sa upotrebiť iba vo výraze *staviť sa* o niečo, na príklad o peniaze (porov. Tvrdého). Podľa kontextu pýta sa tam *sa postaví*, prípadne *sa stavia*.

Týmto sme chceli poukázať na to, že i v starostlivo vydanej knižke možno najst' dost' odchýlok od správneho úzu. Azda dobré by bolo, keby korektúry školských učebníc prešly viacerými rukami, lebo: Viac očí viac vidí.

J. K. Garaj:

K SLOVU *PRETEKY*.

Už sa veľmi mnoho písalo o slovách *viest'*, *vodiť*, *uvvedený*, *zavedený*, *vedenie*, *závody* a o ostatných slovách z nich utvorených, ale v novinách, ba i vo vedeckých publikáciách stále čítame, že niekto „prevádzal činnosť“ m. *účinkoval*, „prevádzal výskumy“ m. *skúmal*, „prevádzal propagandu“ m. *propagoval*; Tatranský klub tiež „prevádza sprístupňovanie Tatier“ miesto toho, aby ich *sprístupňoval* alebo *robil prístupnými*. Keď sa začalo s plánom vybudovať tatranskú magistrálu, naše noviny písaly, že o stavbu tatranskej magistrály „sa vedie vyjednávanie“ m. *vyjednáva sa*. A práve tak našim novinárom nejde do pera, aby napísali: *člnkuje sa*, *pláva*, sústavne a presne *sostavuje štatistika* a *uzakóňuje* nejaký systém ap., ale u nich sa i článkovanie, i plávanie, i štatistika iba „prevádza“. — Pri rýchlosti, s akou pracuje novinár alebo zpravodajca, dalo by sa ešte všeličo ospravedlniť tempom práce.

Horšie je, keď tak píšú ľudia, ktorí sa zapodieávajú umením, teda ľudia, u ktorých treba predpokladať estetické cítenie. Ich snahou na prvom mieste by malo byť, aby dbali na krásu a jadrnosť svojho písaného slova. No z nich mnohý vidí „nóblesnosť v prevedení“, rozpoznáva pôsobivú intenzitu „prevedeného námeta“ atď., a necíti pritom, že keby hovoril pri námete o jeho *podaní*, *stváraní* atď., o čo jasnejšie, srozumiteľnejšie, jadrnejšie a presnejšie i bohatšie by nám podával svoje náhľady a sudy.

Už z týchto niekoľkých príkladov vidíme, že na škodu bohatosti slovníkovej a miesto presného vystihnúť daného pojmu jediné slovo preťažujeme rozličnými funkciami vtedy, keď máme ako náhradu veľký výber. To sa týka i slova *závody*, utvoreného zo spomenutého slovesa *vodiť*.

O slove *závody*, *závodíť* a jeho funkčnom preťažení v SR už bola reč niekoľko ráz. Zaoberal sa ním prof. dr. Ján Mihál a odporúčal náhradu ľudové a užívanejšie slovo *preteky*, *pretekať sa* (SR I, 224 a III, 238). V tom istom časopise (IV, 201 a 202) má i doklady z Hviezdoslava, Kukučina a M. Urbana. Našou úlohou

bude podať niekoľko zaujímavých dokladov z vlastných výpiskov a poukázať na hojné užívanie tohto slova.

Ján Francisci: Jedna stránka bi druhú *predfiekávala*, vetšie a vetšie zásluhy o spaseňja kmena nášho si nadobúdať;... Orol Tatranski I, 1846, 238. — *Ján J. Matička*: Učíme a trudíme sa jako na *preteky*. Pb. Vd. VII, 1868, č. 79. — *Samo Chalupka*: Jási a Kvádi, sotva že sa cisár s vojskom v ich zemi ukázal, metali sa na *preteky* k jeho [cisárovým] nohám... Spevy 1868, 169. — *G. K. Zechenter*: vypínajú sa [jeseň a javor], jakoby sa namáhaly v *pretekant sa*, by jedon druhého ztláčily. Lipovianska maša. 1874, 37. — *A. Sládkovič*: Hneď samopašne sa *pretekajú* [Matejova družina], | hneď druh druha v žarte pichá, | hneď rovným všetci cvalom skákajú... Detvan 1899, 41. — *Hviezdoslav*: Na vôkol zasa bujné lesy; | smrek, jedľa, sosna v družnej smesi, | opreté husto bok o bok, | tak dvíhajú sa vozvyšok | *pretekom* ku nebeskej bani... Hájnikova žena 1884, 9. — ... Nestihnute | už, ruky naše, jak prv, v *pretekárstvo*; | i ledabolo ide hospodárstvo. — *Sobrané sp. básn. Sv. II*, 1914, 391. — *Pretekať sa* ku slávy hniezdu | ta v ten prešíry sveta trh... *Sobrané sp. básn. Sv. XI*, 1931, 88. — *O. Bella*: Usmiali sa chlapci, zavýskali | a s družinou Hanulienku vzali; | o *preteky* každý ju vyvádza... Výber z básní. 1923, 100. — *J. Menšík*: Nie div, že sa redaktori kalendárov a časopisov *pretekali* získavať drobné príspevky Zechentrove. Čítanie št. ml. XV, 1927, 90. — *J. C. Hronský*: Na Polome, keď ho [Imricha Baláža] ľudia zazreli, o *preteky* robili, a jednak prechodil im chrbtom mráz. Zakopaný meč. 1931, 74.

Okrem týchto dokladov podáme ešte jeden doklad veľmi vzácny, lebo nám vysvetľuje i význam slova. Pavol Križko v svojom článku „Jána Kollára detinský vek a školárenie v Mošovciach i Kremnici“ (Ján Kollár 1793—1852. Viedeň 1893, 15) takto opisuje Kollárovo školské prostredie: „Iný, na pilnosť mládeže nie menší vplyv majúci Komáryho... prostriedok bol takzvaná provokácia čiže našsky preteky. — Každý jeho žiak totiž mal právo označiť a vyzvať ku školskému súboju daktorého iného, pred ním sediaceho svojho súdruha. K tomu cieľu teda oznámil, kto k tomu mal chuť, Komárymu, s kým sa chce merať, a Komáry, vypočúvav prednášky a odpovede oboch sokov, určil, ktorý z nich lepšie znal označený predmet a posadil tohoto na vyššie miesto. Tieto provokácie nielen vzbudzovaly, ale i stále udržiavali v Komáryho žiakoch horlivú revnivosť. Tí zaiste z nich, ktorí sedeli na prednejších miestach, chránili si jich, ako len najlepšie mohli, i museli byť stále dobre pripra-

vení, ak jich nechceli utrátiť, naproti tomu zase žiaci, sediaci na nižších miestach, usilovali sa všemožne dostať sa do predku, a k vôli tomu napínali všetky sily v učení, lebo v tejto škole každý žiak bol tým viac hoden, čím na prednejšom mieste sedel.“

Z týchto citátov o slove *preteky*, *pretekať sa* vidíme:

1. že pre jeho časové rozšírenie máme doklady už od rokov štyridsiatych. A dôležité je najmä to, že sa nepretržite užívalo a užíva i dnes;

2. a to nielen v reči viazanej, teda u básnikov, potom v krásnej próze, ale aj o úvahovej reči, ba v prípade J. Menšíka i u autora, ktorému je slovenčina rečou naučenou;

3. že výrazové zvraty sú nasledovné: *pretekávať niekoho, samopašne sa pretekať, pretekať sa získať, pretekať sa k niečomu, učiť (trudiť) sa, metať sa na preteky, robiť, vyvádzať niekoho o preteky, dvíhať sa pretekcom k niečomu, nestihnúť v pretekárstvo a vypínať sa v pretekaní*.

Slovo *pretekať sa*, *preteky* má pre svoje rozšírenie plné právo, aby sme ho nevylučovali zo svojho živého slovníka a dávali mu prednosť pred slovom *závodit*, *závod*.

ROZLIČNOSTI.

Nevkusnosť. — Vplyvom cudziny sa dostávajú do správnej slovenskej osnovy takéto výrazy: „...božské *svliekanie punčoch*...“; „*lakom si vyleštiievala božské nehtíky*...“; „*ja zbožňujem paštičku z husacej pečene*...“ atď. To sú nové hlasy v slovenčine. Nevkusné trhovnicke hlasy, ktorými sa ničoty majú povýšiť na neprekonateľné hodnoty. Slovenčina nie je taká chudobná, aby nemala priliehavejšieho výrazu v podobných vzťahoch, než je „božský“. J. M.

Znehodnocovanie. — Čítavame v novinách i na plakátoch takéto výzvy: „...skupina organizácie stavebných robotníkov usporiada *akademiu*...“ A na tej akademii sa povedalo niekoľko politických viet, inak sa tancovalo a trochu spievalo. Čo to má do roboty s „akademiou“? Platonova akademia a za ňou všetky ostatné do 20. st. boli ustanovizne na pestovanie vedy a umenia. V tomto smysle žilo to slovo v slovenčine do prevratu. Len od tých čias sa preniesol u nás názov „akademia“ s vysokej školy na strednú školu a ešte ďalej na obyčajnú ľudovú zábavu, ktorá je záporom pestovania vedy a umenia. Takýto vývin nie je žiadúcný. Až priveľmi škodlivo nivelizuje duchovné hodnoty. Nijaká zábava sa nestane zá-

bavnejšou, keď ju nesprávne pomenujeme akademiou. Nevedecká akademia mala meno *učierky*, či už hudobné, spevné alebo iné. Zábava sa volávala zábavou. J. M.

Očistite obuv-očistte si obuv! — V premnohých úradoch visia tabuľky na stenách s výchovným nápisom: Očistite obuv! Slovák sa hneď pýta: Komu očistiť obuv? Veď si ju každý na sebe nosí. Správne sa to povie: Očistte si obuv! J. M.

Výlevy, zálev, odlev, prílev. — Pravidlá slovenského pravopisu pripúšťajú ako správny tvar len: záliv, odliv, prieliv, príliv, ale *výlev, nálevník, poleva, polievka*... V češtine a ruštine je tvar záliv možný, lebo majú slovesné tvary líti, zalíti — zalívať, ale slovenčina ich nemá, a preto sú v nej tvary: záliv, odliv atď. nemožné. Záliv, odliv atď. sú v slovenčine nepotrebné cudzie tvary, ktorými sa vytlačujú domáce, nie horšie utvorené podoby. Modlievali sme sa z Nábožných výlevov a nepremeníme ich na Náb. „výlivy“. Písavali sme i podľa Rukováti *zálev*... Trychtýř sme nazývali lievik..., preto i do zemepisných kníh sa majú vrátiť správne odborné výrazy: *zálev, prieliv, odlev, prílev*..., odkiaľ ich vytlačily nesprávne novotvary Pravidiel slk. pravopisu. Podobné útvary sú: *odiť-odev, zachviť-záchvev, vysmiať-výsmev, osiať-osev, zaviať-zádev*. Nemôžeme po slovensky povedať: odív, ohriv, výsmiv, polívka atď. J. M.

Slovenská Liga? — V novinách, ba i na tlačivách Slovenskej ligy majú slovo *liga* s veľkou písmenou, čo je chyba. Pravidlá jasne hovoria: Keď sa meno vlastné skladá z prídavného a podstatného mena, vtedy sa píše meno prídavné s veľkým písmenom a podstatné s malým, keď je prídavné meno významu vlastného a podstatné meno významu obecného, na pr.: *Národný dom, Národné divadlo, Slovenská banka* atď., teda i *Slovenská liga*. J. K. G.

Čítavať-čítavať. — Pri iteratívach typu *čítavať* Pravidlá slovenského pravopisu uznávajú aj druhotvary „čítavať“, kde sú dve dlhé samohlásky za sebou, čo je rozhodne zjav, ktorý nesúhlasí s takzvaným rytmickým zákonom. Preto odporúčame písať len jednu dĺžku v iteratívach typu *čítavať*, tým sa vyhneme aj zbytočným hláskoslovným dvojtvarom.

Berný-daňový. — Občania platia *dane*, ale úrad, ktorému ich platia, volá sa „berný úrad“, hoci zreteľnosť káže, aby mal názov *daňový úrad*. Občan, platiaci dane, je *daňovník*, a nie „berník“! Možno, že si tejto našej poznámky všimne aj „berná správa“ a nariadi zmenu názvov terajších „berných úradov“.

A síce-a to. — Milovníci dobrej slovenčiny už dlhé roky bo-

jujú proti výrazu „a síce“, ba aj Pravidlá slovenského pravopisu stotožňujú sa s nimi, keď učia: „a síce — germanizmus, miesto neho píš *a to*, alebo hľaď mu vyhnúť“ (str. 91). Upozorňujeme na to našich novinárov.

Docela. — Táto príslovka nie je zle utvorená. Spisovná reč ju potrebuje najmä tam, kde sa chce vyhnúť prílišnému opakovaniu príslovky *celkom*.

Bedna, bednár-debna, debnár. — Náš boj proti nepotrebným hláskoslovným dvojtvaram stretáva sa s úspechom. Dnes už málokto píše „svoboda“ namiesto *sloboda*, „trpelivý“ m. *trpezlivý*, „jaký“ m. *aký* a pod. I z každodennej spisovnej slovenčiny pomaly sa tratia chybné tvary a slová, pravda, nie razom. Pri niektorých dvojtvoroch podarilo sa urobiť poriadok pomerne chytro, pri niektorých sú ťažkosti. Tak na príklad v denných časopisoch píšu veľmi často „bedna, bednička, bednár, zabedniť“ ap., hoci na strednom Slovensku a u našich dobrých autorov sú tvary *debna, debnička, debnár, zadebniť* ap. — Stanislav (v Liptovských nárečiach, str. 252) poznamenal, že v tamojších nárečiach je napospol iba tvar *debnár*. Priam taký stav je v Orave, v Turci, v pohronských nárečiach, preto pre spisovnú reč treba uznať len slová, ktoré sú odvodené z koreňa *deb-*: *debna, debnička, debnár* a pod.

Gdula-dula. — Na jeseň vyroja sa dvojtvary „gdula-dula“, česky kdoule. Prednosť treba dať zjednodušenému tvaru *dula*, ktorý sme zistili nielen v mnohých stredoslovenských nárečiach, ale aj v priezviskách je iba tvar bez *g*: *Dula*.

Barva-farba. — Druhotvar „barva“ nijako nemožno vykynožiť zo spisovnej reči, hoci okrem malého územia na najzápadnejšom Slovensku všade sa hovorí *farba, farbiar, farbiareň, farebný, farbistý* a pod. Už Bernolák v svojom Slovári správne poznamenal, že „barwa“ je po česky. Priam tak Jančovičov štúrovský slovník z roku 1848 pod heslom „barva“ odkazuje na heslo *farba*. Tretie vydanie Czamblovej Rukováti ani len nespomenulo tvar „barva“. Slovenské pohľady (ročník 1930, str. 80) v článku o farbe uvádzajú iba slová *farba, farbistý, farebný*. — Novotvar „barva“ nebude mať nikdy toľko sily, aby zo spisovnej reči vytisol tvar *farba*, ktorý má oporu v ľudovej reči; preto dobré by bolo, keby aj v našich denných časopisoch dôsledne písali *farba, farbiar, farbistý* atď.

Baňská Bystřice? — Počesťovanie slovenských miestnych mien patrí medzi trápne javy česko-slovenského jazykového pomeru. Slováci sú zdisciplinovaní, píšú a hovoria *Přerov, Břeclav* a pod., teda

vyslovujú ŕ, hoci je ono cudzie slovenskej fonológii. Proti tomu Česi dôsledne si prispôsobujú naše miestne mená, hovoria a píšú „Píšťany, Baňská Bystřice, Baňská Štávnice“ a pod., čo je chyba nielen proti úradnému miestopisu, ale aj proti dobrým vzťahom česko-slovenským. Slovensko jednak len nie je Podkarpatskou Rusou, kde počestili tamojšie rusniacke miestne mená. Slovenčina má zákonom zaistenú rovnoprávnosť s češtinou. Kto túto rovnoprávnosť zaznáva alebo znevažuje, ten nepracuje pre vzájomné porozumenie, ale proti nemu. Českí novinári mali by si všimnúť tejto veci a mali by upozorniť českú verejnosť, že počesťovanie slovenských miestnych mien neshoduje sa ani s úradnými predpismi, ani s požiadavkami vzájomného porozumenia.

Pohrobit? — S nesprávnym slovom „hrobitov“ prichádza k nám i sloveso „pohrobit“. No nepotrebujeme ho. Na Slovensku od nepamäti mŕtvych pochovávali. Preto nepíšme a nehovorme „pohrobit, pohrobený“, ale *pochovať, pochovaný*.

Výslovnosť predložiek k a ku. — Pred všetkými slovami, ktoré sa začínajú neznelou spoluhláskou, predložka *k* vyslovuje sa ako *k*, na príklad: *k tebe, k cintoru* a pod. Pred slovami, začínajúcimi sa znelou spoluhláskou, predložku *k* vyslovujeme ako *g*, na príklad: *k dáme — g dáme, k bratovi — g bratovi, k mestu — g mestu* a pod. Iba v datíve zámen vyslovujeme *k*, hoci sa zámená začínajú znelou spoluhláskou, na príklad: *k nemu, k nám, k vám* (nie „g ňemu“ atď.) — Len vo výraze *ko mne* zachoval sa starý tvar *ko*, ale v hovorovej spisovnej reči aj v tomto prípade prevládla predložka *ku*, ktorú výnimočne v tomto prípade vyslovujeme *ku*, ináč predložka *ku* vyslovuje sa vždy ako *gu*, na pr.: *ku kostolu — gu kostolu* a pod. — Poznamenať treba, že predložka *k* vyslovuje sa ako *g* i pred všetkými slovami, ktoré sa začínajú samohláskou, na pr.: *k otcovi — g occovi, k oltáru — g oltáru, k Orave — g orave* a pod. — Výslovnosť „k occovi“, „k oltáru“, „k Orave“ a pod. je celkom neznesiteľná a nesprávna.

Dovolená-dovolenka, dovoľenie. — Slová „kopaná“, „dovoľená“ ap. sú nepotrebné v spisovnej reči. Namiesto „zdravotná dovoľená“ hovorme a píšme *zdravotná dovolenka*, prípadne *zdravotné dovoľenie*.

Dráma, drámy. — V prvom ročníku Slovenskej reči (str. 139—140) napísali sme o slovách typu *dráma* toto: „Doposiaľ dobrý spisovný úzus kázal skloňovať *dráma*, gen. *drámy, téma*, -y a pod. Ide tu o grécke slová, ktoré v slovenčine skloňujeme podľa žen-

ských podstatných mien, hoci sú v gréčtine stredného rodu. Na slove *panoráma* (do *panorámy*) najlepšie vidíme, že nemožno prijať i druhotvar „*panoráma*“ (gen. „*panoramatu*“), ako to chcú Pravidlá slk. pravopisu. — Cudzie slová *dráma*, *panoráma*, *dogma*, *schéma*, *téma*, *sofisma* a pod. sú v živej reči ženského rodu a skloňujú sa podľa vzoru *ryba*. Taký bol doteraz i spisovný úzus. Druhotvary stredného rodu, ktoré navrhujú Pravidlá, spôsobujú zmätok, preto nemožno ich uznať za dobré.“ K tomuto staršiemu upozorneniu pridávame, že aj gramatické termíny *fonéma*, *morféma*, *séma*, *syntagma* a pod. treba skloňovať podľa vzoru *ryba*.

Auktor, auktorita-autor, autorita. — Z latinského *auctor*, *auctoritas* máme v slovenčine *autor*, *autorita*. Pri prejímaní týchto slov z latinčiny zaniklo v nich *k*, preto je celkom zbytočná snaha polatinčiť dávno vžitú tvary *autor*, *autorita* a písať „*auktor*, *auktorita*“. Veď tieto novotvary s *k* aj tak sa nevžívajú.

Predpráca-prípravná práca. — Namiesto nového slova „*predpráca*“ odporúčame výraz *prípravná práca*, ktorého význam je ten istý ako novotvaru „*predpráca*“.

Nasledujúci. — Proti tomuto prídavnému menu viedli boj už dávnejšie. No nie je ono vždy nesprávne, na príklad vo vlaku sprievodca hovorí: nasleduje Žilina, alebo: nasledujúca stanica je Žilina. Toto sú správne vety, lebo tu naozaj ide o niečo, čo nasleduje. Rovnako správna je veta: Čítajte nasledujúcu báseň, pravda, len vtedy, keď ide o báseň, ktorá nasleduje po inej prečítanej básni. Iná vec, keď prídavné meno *nasledujúci* celkom zbytočne vytiska ukazovacie zámeno *tento*, na príklad: Ukážem Vám *nasledujúcu knihu*. Správne by malo byť: Ukážem Vám *túto knihu*. Praktické pravidlo: Prídavné meno *nasledujúci* nekladíme tam, kde bez porušenia smyslu vety môže byť ukazovacie zámeno *ten* (*tento*).

Úvodzovky. — Znova opakujeme, že je celkom nepotrebné písať úvodzovky pri názvoch časopisov, revui a pod. Nepíšme: „Slovenské pohľady“, „Sborník Matice slovenskej“, „Kultúra“ a pod., ale píšme bez úvodzoviek: Slovenské pohľady, Sborník Matice slovenskej, Kultúra a pod. Začiatočná veľká litera úplne stačí na rozlíšenie názvov časopisov, kníh a pod. od ostatného textu. — Všetci píšeme bez úvodzoviek *Československá republika*, ale už pri názvoch časopisov a kníh je dvojaký spôsob písania. Mnohí píšu na pr. Kukučínov román „Dom v stráni“, hoci celkom dobre by zbavilo bez úvodzoviek. — Úvodzovky píšme iba tam, kde je to naozaj nevyhnutné, kde chceme typograficky niečo osobitne zdôrazniť.

Vagón-vozeň. — Netvrdíme, že slovo *vagón* nemá miesta v našej reči, len upozorňujeme na to, že v odbornom názvosloví treba dať prednosť domácomu slovu *vozeň* (= železničný vagón).

Mlhovina-hmlovina. — Spisovná reč pozná iba slová *hmla*, *hmlistý*, preto aj v odvodenom slove musí sa zachovať koreň slova nezmenený. Preto správne je *hmlovina*, a nie „mlhovina“.

Každopádne? — „Musíš prísť každopádne“, takto sa vyslovujú mnohí vzdelaní Slováci, no zabúdajú, že slovo „každopádne“ je nepotrebná cudzota, ktorá sa šíri na škodu dobrých slovenských slov. Cudzou rečou nepokazený Slovák povedal by to takto: Musíš prísť naisto. — Slovo „každopádne“ nepotrebujeme, môžeme ho celkom dobre nahradiť niektorým z týchto slov: *naisto*, *isto*, *určite*.

Válec-valec. — Našich technikov znova upozorňujeme, že dobre po slovensky je *valec*, a nie „válec“ (porov. i Pravidlá slk. pravopisu 316).

Pokoj-izba. — V hoteloch takmer napospol hovoria „pokoj“ namiesto *izba*. Pravda, takýmto činom veru nezachránime slovenský slovník.

Zdánlivý? — V niektorých našich denných časopisoch s húževnatou vytrvalosťou píšú „zdánlivý“, hoci aj Pravidlá slk. pravopisu (347) uvádzajú jedine správny tvar *zdanlivý*.

Šlágry-šlágre. — Podstatné mená mužského rodu, zakončené v jednotnom nominatíve na *-er*, majú množný nominatív na *-re*, ak v prípone *-er* je pohyblivé *e*, na príklad: *liter*, nom. pl. *litre*; *semester*, nom. pl. *semestre*; *meter*, nom. pl. *metre*, teda aj *šláger*, nom. pl. *šlágre*, a nie „šlágry“, ako písava Nový svet.

Cigaretľa-cigareta. — V hovorovej slovenčine často počut slová „cigaretľa, cigaretľový“. Tvary s *ľ* sú nevhodné pre spisovnú, slovenčinu, lebo si uvedomujeme ich nemecký pôvod. Preto Pravidlá slk. pravopisu a Tvrdého slovník správne uzakónujú tvary *cigareta*, *cigaretový*. Nezaškodilo by, keby tieto slová prenikly aj do hovorovej slovenčiny.

Mytie-umývanie. — Vraj „našli krásne mydlo na mytie a pranie“. Slovák to tak nepovie, lebo nehovorí „myjem sa“, ale *umývam sa*, preto máme *mydlo na umývanie*, a nie „na mytie“.

Stotý-stý. — Tvar „stotý“ prichodí len v ľudovej reči, v spisovnej slovenčine už zovšeobecnel tvar *stý*, a preto nenačím do nej vnášať „stotý“. Tým by sa len komplikovalo to, v čom sme dosiahli poriadok.

Mier, pokoj, kľud. — V Slovenskej reči viac rás sme upozornili na to, že slovo „kľud“ nemá vytiskať slovo *pokoj*. Správne je *pokojný človek*, nie „kľudný“ človek. Niektorí naši novinári v snahe o čistotu reči idú ďalej a píšú „pokojová smluva“ namiesto *mierová smluva*. S takýmto postupom nemožno nám súhlasiť, lebo slová *mier* a *mierový* sú dobré a žijú v mnohých zvratoch a odborných termínoch. Ponechajme slová *mier* a *mierový* všade tam, kde sa doteraz používajú. Iba namiesto „kľud“, „kľudný“ hovorme a píšme *pokoj*, *pokojný*.

U Waterloo-pri Waterloo. — V Novom svete, ktorého slovenčina sa v ostatnom čase kazí, čítali sme túto vetu: Napoleon utrpel katastrofálnu porážku u Waterloo (XI, č. 31, str. 16). Po slovensky nehovoríme „Budatín u Žiliny“, ale *Budatín pri Žiline, Bystrica pri T. Sv. Martine, Radvaň pri Banskej Bystrici* a pod. V slovenčine miestne mená majú len väzby a predložkou *pri*, a nie s predložkou „u“.

Obdržať-dostať. — Niekedy niektoré rečové kazy zapáčia sa natoľko, že ozaj ťažko ich vykynožiť. Tak na príklad slovenskí gramatikári nadarmo bojujú proti slovu „obdržať“, ktoré v slovenčine nijakým činom nemôže značiť to isté ako *dostať*, a jednako v našich časopisoch zhusta vídať takéto vety: „odmenu obdržal“, „obdržal list“ a pod. Pravidlá slk. pravopisu i Tvrdého slovník právom odsudzujú sloveso „obdržať“ a odporúčajú nahradzovať ho dôsledne slovesom *dostať*. Dobré po slovensky je: *odmenu dostal, dostal list* ap.

Sdelenie-oznámenie. — Nový svet (I. c. str. 14) má „dôležité sdelenie“. Pravidlá slk. pravopisu (str. 269) upozorňujú: „sdeliť, správne *oznámiť*; sdeľovať, *oznamovať*“. Preto správne je len *oznámenie* (dôležité oznámenie), a nie „sdelenie“. — Slová „sdeliť, sdeľovať, sdelenie“ sú nepotrebné germanizmy.

Vinný niečím. — Uvádzame doslovne vetu, ktorú sme čítali v novinách so starou tradíciou: Doterajšia vláda je vraj vinná, tomu, že je 10 milionov nezamestnaných. — Predovšetkým nepatrí čiarka medzi slová „vinná“ a „tomu“. Nuž ale to nás ani neprekvapuje, horšia je už väzba „vinná tomu“, azda *vinná niečím*?

Odčiniť? — Tiež perla z novinárskej slovenčiny: Dávajú sa vo pred dobre premyslené možnosti aspoň čiastočne odčiniť Slovákov... Človek ozaj nevie, čo tým chceli povedať v NN (roč. 67, č. 88, str. 2).

Trpný stav. — V Národných novinách (I. c. str. 4) píšú takto: O obidvoch týchto veciach zmienime sa v najbližšej dobe v osobitnom článku, nakoľko pravopisná reforma je v poslednej dobe

neustále pretriasaná a je stále a na všetkých stranách na Slovensku o nej hovorené. — Keď sme túto vetu čítali, ľúto nám prišlo Národných novín, v ktorých Jozef Škultéty toľké roky očisťoval novinársku slovenčinu od všelijakých kazov. Teda „pravopisná reforma je pretriasaná a je o nej hovorené“! A pôvodca takejto vety opováži sa oznamovať verejnosti, že bude písať o pravopisnej reforme. Lepšie by urobil, keby si chytil Czamblovu Rukoväť do ruky a usilovne sa z nej učil. — Citujeme len tento príklad, hoci máme naporiadku kopu iných. Od presídlenia Národných novín do Bratislavy pokazila sa ich slovenčina natoľko, že túto skutočnosť treba zaznačiť. Boly časy, keď Národné noviny mali najlepšiu novinársku slovenčinu. Dnes už to nie je pravda. Otázka je, či terajšie vydavateľstvo má právo takto zaobchodiť s rečovou tradíciou Národných novín.

Nezbytný-nevyhnutný. — Pospolitý Slovák nijako nepochopí význam slova „nezbytný“, lebo ho v slovenčine niet. Namiesto „nezbytný“, „nezbytnosť“ máme dobré a všeobecne známe slová *nevyhnutný*, *nevyhnutnosť*.

Oddiele-oddiely, rozdiely-rozdiely. — Slovo *diel* skloňujeme podľa vzoru *dub*, preto nom. množného čísla je *diely*, a nie „diele“. To isté platí aj o odvodených slovách *oddiel*, *poddiel*, *rozdiel*, nom. pl. *oddiely*, *poddiely*, *rozdiely*, teda nie „oddiely, poddiely, rozdiely“, ako vidieť v našich denných časopisoch.

Násadka? — Nedávno som počul žiacka, ako si pýtal v obchode „násadku“. Za našich chlapčenských čias nepoznaly sme „násadku“, ale len *ričku*. Slovo „násadka“ je nepotrebný bohemizmus, akých máme na stá.

Potrieť, potierať. — Vraj „povstalci potreli vládne oddiely“. Človek rozmýšľa, čo by mohla táto veta značiť. No čeština nám to vysvetlí, lebo v nej sloveso „potřeti“ znamená aj „premôcť, zničiť“ a pod. Lenže v slovenčine *potrieť* a *potierať* nikdy nemaly takéto druhotné významy, a ani nenačím ich. Výrazom „potrieť vojsko“, „potierať nepriateľa“ treba sa vyhýbať až aj preto, lebo Slovákovi, ktorý nepozná češtinu, sú smiešne.

Výslovnosť slov krv, prv ap. — Z náuky o správnej výslovnosti slovenskej je známe, že *v* splyva s predchádzajúcou samohláskou, ak skupina „samohláska + v“ je alebo na konci slova, alebo ak za ňou nasleduje spoluhláska. Tak vznikajú dvojhlásky, na príkad: kavka, vyslov *kauka*, dávka, vyslov *dáuka*, hnev-hŕeu, kov-kou, obuv-obuu, div-diu a pod. Za vonkoncom nesprávnu treba pokladať vý-

slovnosť „kafka, dáfka, hňef, kof, obuf, ďif“ a pod., ako to učí dvojdielna Mluvnica Damborského (I, 63). Podrobnejšie o tomto v článku Výslovnosť niektorých dvojhlások (Slovenská reč I, 6 a nasl.). — Otázka je, ako treba vyslovovať *v*, ak pred ním je samohláskové *r*, na príklad v slovách typu *krv*, *prv* ap. V stredoslovenských nárečiach vyslovuje sa „krú“, lenže túto výslovnosť pocítujeme ako vulgárnu, a preto je nevhodná pre spisovnú reč. — Vysvetlenie nám dajú niektoré iné slová, na pr.: gen. plurálu *brv*, *obrv* vyslovujeme ako *brŭ*, *obŭ*, t. j. *v* splyva s predchádzajúcim dlhým samohláskovým *r* a tvorí s ním dvojhlásku *rŭ*. Podľa toho pre správnu výslovnosť musíme uznať len tento spôsob: *krv*, vyslov *krŭ*, *prv-prŭ*, naj-samprv-naj-samprŭ, prvky-prŭki, *obrv-obŭ* a pod. — Pravda, keď za skupinou „samohláskové *r* + *v*“ nasleduje *n*, vyslovujeme prosté *v*, a nie *ŭ*, na príklad: krvný (vyslov *krvni*, nie „krŭni“), brvno (vyslov *brvno*, nie „brŭno“) a pod. Ide tu o ten istý zjav, ktorý sme pozorovali pri slovách, kde za skupinou „samohláska + *v*“ nasleduje *n*, na príklad: hlavný (vyslov *hlavni*, nie „hlaŭni“), slávny (vyslov *slávni*, nie „slaŭni“), pevný (vyslov *pevni*, nie „peŭni“) a pod.

Plešivecký-plešivský, lučenecký-lučenský. — Z miestnych mien viac ako dvojslabičných, zakončených príponou *-ec*, tvoríme prídavné mená príponou *-ský*, a nie „-ecký“. Pravidlá slovenského pravopisu správne uvádzajú: „Lučenec, *lučenský*, nie: lučenecký“, priam tak pri hesle Plešivec je len prídavné meno *plešivský*. Ale v novinárskej slovenčine veľmi často sa stretáme s tvarmi „lučenecký, plešivecký“ a pod.

Konať. — Na pozvánkach len sa tak hmýria takéto vety: shromaždenie bude konané“, „shromaždenie bude sa konať“ a pod. V tomto prípade celkom dobre sa obídeme bez slovesa „konať“. Veď môžeme sa ľahko vysloviť takto: *shromaždenie bude* o 8. hodine v spolkovej miestnosti.

Jednací-rokovací. — Výraz „jednací jazyk“ nepotrebujeme, lebo stačí nám *rokovací jazyk*. — Na Slovensku v istých krajoch s maďarskou menšinou je rokovacím jazykom pri súdoch maďarčina.

Ostuda? — Vraj „to je ostuda“. Slovák tak nehovorí. Namiesto slova „ostuda“ máme slová *hanba*, *potupa*, *posmech*. Namiesto „to je ostuda“ hovoríme *to je hanba*, *to je posmech*.

Za redakciu zodpovedá Henrich Bartek.
Vydanie Matice slovenskej v Turčianskom Sv. Martine.
Tlačil Kníhtlačiarsky úč. spol. v Turčianskom Sv. Martine.